

a nabízel příspěvky do časopisu. Plánoval přispět i do knihy „S anděly nad hlavou“, avšak to již nestihl.

Do posledních svých dnů byl velmi aktivní, plánoval schůzky, a to i přesto, že zdraví neměl z nejpevnějších. Vždy s humorem reagoval na každodenní události a prak-

ticky nebylo možné jej potkat jakkoliv nazlobeného. Jeho pozitivní myšlení, cit pro humor, noblesní vystupování, loajalita s institucí nám budou hodně scházet.

Milý Františku, budeš stále v našich srdcích!

*prof. Hana Papežová, prof. Jiří Raboch
a doc. Martin Anders*

130. VÝROČÍ NAROZENÍ PROF. MUDR. HUBERTA PROCHÁZKY

Psychiatrie je pro řadu lidí zahalena pláštíkem tajemna, a tak pochopitelně často vzbuzuje respekt. Smutnou skutečností je, že láska k tomuto oboru si někdy vyžádá i daň nejvyšší v řadách našich kolegů a kolegů. Smutným příkladem je i profesor MUDr. Hubert Procházka, jehož život předčasně ukončila střelba bývalého pacienta.

19. října 1885 se v Kobeřicích u Slavkova na Moravě manželům Janu a Marii Procházkovým narodil syn Hubert. O dva dny později byl pokřtěn jménem Karel. Narodil se do rodiny, kde byla již po čtyři generace tradice učitelství. Od dětství byl Hubert vychováván k zodpovědnosti a svědomitosti. V roce 1911, po maturitě na brněnském gymnáziu, úspěšně složil přijímací zkoušky na Lékařskou fakultu Karlovy Univerzity v Praze. Již během studia pracoval na psychiatrické klinice prof. MUDr. Karla Kuffnera, kde dokonce zastával místo klinického asistenta. V prvním válečném roce 1914 úspěšně odpropagoval a byl odvelen do posádkové nemocnice v Brně. V c. k. armádě sloužil jako lékař na italské frontě ve vojenské nemocnici v Udine. Příchodem míru se opět vrátil na pražskou psychiatrickou kliniku. V roce 1922 se především díky svým schopnostem, nadání a pílí stal prvním asistentem. V létě roku 1928 obhájil svou práci o Huntingtonově chorobě a byl habilitován z psychiatrie a neurologie. Jako nástupce profesora Kuffnera vedl MUDr. Procházka pražskou kliniku dva semestry. Po předčasném úmrtí přednosta psychiatrické kliniky v Brně prof. MUDr. Karla Bělohradského v březnu 1929 byl pověřen reorganizací a vedením tohoto osiřelého ústavu. Po příchodu do Brna byl ještě téhož léta jmenován mimořádným profesorem. Rok 1930 se u MUDr. Procházky nesl v duchu radostných událostí. V lednu se oženil se svojí dlouholetou spolupracovnicí

MUDr. Annou Mazačovou a již v prosinci přišel na svět prvorozený syn Hubert. O tři roky později se rodina rozrostla o dceru Jitku. MUDr. Procházka byl právě čerstvě jmenován řádným profesorem. Jeho výborné výsledky v hospodaření a při vedení kliniky byly v roce 1935 důvodem k tomu, aby byl zvolen děkanem Masarykovy univerzity v Brně.

Na pražské klinice MUDr. Procházka plně využil ideální příležitost věnovat se serologii, likvorologii a neurohistologii. Dostatek laboratorního materiálu mu umožnil ověřovat nově zaváděné vyšetřovací laboratorní metody. Řadu z nich upravil pro snadnější použití v praxi (např. zákalovou reakci Meinickeho, silikvadevou reakci). Zasadil se o zavedení nefelemetrie v likvorologickém vyšetření. Jeho materialistický přístup k psychiatrii je vidět ve všech jeho pracích. Věnoval se širokému spektru psychiatrických diagnóz včetně luetických mozkových onemocnění. Společně se svojí manželkou se věnovali výzkumu somatogenních psychóz. Snažil se svými pracemi o přesnější diferenciální diagnostiku. Rozlišoval například obrazy „schiziformní“ od nosologické jednotky schizofrenie. Zastával Kuffnerův komplexní pohled na psychiatrii. Vůči psychoanalýze zaujal kritický a odmítavý postoj.

Jako červená nit se vine celým životem a prací profesora Procházky snaha o přesnost, dokonalou znalost problematiky, důkladnost zpracování a zvýšená kritičnost v závěrech. Publikoval více než dvacet vědeckých prací. Ve svých textech vždy dbal nejen o hodnotu obsahu, ale také o čistotu českého jazyka. Velmi často proto své práce přepracovával po stylistické stránce. Ke stejnému přístupu vedl i své mladší kolegy. Profesor Procházka byl dobrý organizátor a uvážlivý hospodář. Mimo funkcí přednosta kliniky a děkana byl také prezidentem Lékařské komory pro zemi moravskoslezskou. K jeho zálibám patřila filatelie a hra šachů. V roce 1930 byl kapitánem úspěšného československého družstva na šachové olympiádě v Hamburku.

Tragický osud profesora Procházky se naplnil v předvečer jeho padesátých narozenin. Cestou na oslavu byl zastřelen na Zelném trhu čtyřmi ranami svým bývalým pacientem, trpícím paranoidní schizofrenií. Smrt zastihla profesora Procházku v době plného pracovního nasaze-

ní a zabránila mu tak vidět výsledky své mravenčí práce. Snad největší ranou byla pro jeho manželku, pětiletého syna a dvouletou dceru.

Autoři děkují panu Hubertu Procházkovi za poskytnuté informace o otci.

Obrazová dokumentace: Vencovský, E.: Počátky české psychiatrie XVIII. a XIX. století. SzdN, Praha 1957

MUDr. Antonín Doněk, Mgr. Ludmila Nováková,
MUDr. Emanuel Doněk, MUDr. Jana Doňková
Psychiatrická léčebna U Honzíčka, Písek

dopisy

CO JSEM V ŽIVOTĚ ZVORAL, ANEB CHYBAMI SE ČLOVĚK UČÍ. NĚKDY TAKÉ NIKOLI.

Mé jméno bývá nejčastěji spojováno se zaváděním moderních psychofarmak v Československu. O tom jsem psal v Praktickém lékaři s tím, jaké to mělo důsledky pro mne (Vinař 2005) následkem zásahů tehdejšího ředitele Výzkumného ústavu psychiatrického, prof. Luibomíra Hanzlíčka. Moderní psychofarmaka jsem nezaváděl sám a zásluhy o to má i řada jiných psychiatrů, především Karel Náhunek, Jáno Molčán, Jaromír Svestka a Eugen Vencovský.

V něčem jsem však byl skutečně první: v zavádění kvantifikovaných metod pro posuzování symptomatologie psychóz a depresivních poruch (FKP a FKD). Pokud jde o neurozy v tehdejší pojetí, existoval již dotazník „N 10“ Ferdinanda Knoblocha (dodnes ho používá M. Ocisková et al. v Olomouci) Konstrukce FKP a FKD byla dostatečně spolehlivá. Podíleli se na ní totiž samotní čeští a slovenští psychiatři, když ověřovali ekvidistanci mezi stupni vyjadřujícími intenzitu a frekvenci psychopatologických symptomů a odhadovali „skutečnou“ váhu jednotlivých stupňů (Vinař: Research Ward).

Při rozdělování psychofarmak do jednotlivých skupin (hypnotika vs. stimulantia atd.) jsem zaváděl důslednou bipolaritu, při které jsem bral ohled na mechanismus účinku a úlohu neurotransmitérů. Domníval jsem se, že to pomůže přimět psychiatry v praxi k většímu zájmu o teoretické – či vědecké – otázky.

Z hlediska dnešního stavu byla tato práce zbytečná. Přirozeně se u nás prosadily mezinárodně přijímané stupnice, jako Overalllova BPRS (Brief Psychiatric Rating Scale (1962) či Hamiltonova stupnice pro posuzování deprese (1960).

Také snaha podrobně a spolehlivě měřit míru psychopatologie se ukázala být málo užitečná. Může být i zbytečná a může být nahrazena velmi jednoduchým hodno-

cením CGI (Celkový klinický dojem). Stačí tedy DOJEM se skóre 1, 2 3. Léčba clorotepinem vedla k poklesu skóre o 37,5 %, ať byla posuzována mými složitými posuzovacími nástroji, nebo pouhým CGI.

FKD jistou užitečnost přesto má. Popisuje účinek na jednotlivé symptomy, což může být důležité pro výběr určitého antidepresiva.

Zavádění psychofarmak si vynutilo posuzování jejich účinku kvantitativními metodami. Zde se dlouho uplatňovala stupnice FKP (Posuzování účinku u psychóz) a stupnice FKD (Posuzování účinku u depresí)

Bylo by nevděčné nepřipomenout jména těch, kteří mě při této práci inspirovali a pomáhali mi: farmakolog Zdeněk Votava, Jiří Drtil (metoda registrace spontánního chování otevřeným fotoaparátem ve tmě), Svatopluk Bláha (Path Analysis – originální statistická metoda stezky umožňující oddělit úspěšně léčené od neúspěšně léčených nikoli jen rovnou přímkou, ale křivkou, která věrně odděluje úspěšně od neúspěšně léčených), Jaromír Hrbek a J. Mačáková (umělá řeč), M. Vojtěchovský (naše velmi četné diskuse). V. Kovalčík a Miloš Kršiak (povolování klinického hodnocení ve Státním ústavu pro kontrolu léčiv a morální podpora, trvající dodnes), Olga Benešová po odvolání Zdeňka Votavy z jeho funkce ve Státním ústavu pro kontrolu léčiv, O. Tesařová (vyvolávání deprese subbemetickými dávkami apomorfínu). Svě místo zde má i samostatně myslící Felix Irmíš s některými originálními nápady.

Vydatnou morální podporou byl také A. V. Sněžněvskij, G. Avruckij (Moskva) a P. V. Morozov. U našich novinářů mají dnes psí hlavu, protože hospitalizovali na psychiatrii proti jejich vůli sovětské disidenty. Ve skutečnosti tak zachránili mnohé životy, protože jinak by je dal zastřelit Josif